

NOORD-BRABANDER.

Dingsdag, 16 Augustus.

DICERE VERUM QUID VETAT?

Horatius.

KERKELIJKE STAAT.

ROME, den 2 Augustus.

Met de gezondheid van Z. Emin. den Kardinaal-Staatssecretaris Lambruschini gaat het steeds niet beter, en zoo zijne ziekte voor het oogenblik al geene hinder aan den gang der zaken toebrengt, zoo kan zulks toch in het vervolg geschieden, wanneer hierin niet spoedig voorzien wordt.

— Z. Emin. de Kardinaal Odescalchi, Vicarius van Z. H., heeft zijn ontslag verzocht; zijn opvolger is nog niet bekend. Eenigen noemen Z. Emin. den Kardinaal Weld, dien men reeds eenmaal die plaats toegedacht heeft.

— De zoo talrijke gestichten van weldadigheid alhier zullen vermeerderd worden door een gebouw dat tot toevlugtstoord zal strekken van ambachtslieden, die tot armoede vervallen zijn. Reeds zijn daartoe aanzienlijke sommen bijeengebragt.

— Rome is tegenwoordig, zoo als altijd in den zomer, zeer stil; de aanzienlijke families zijn op hunne landgoederen en de vreemde diplomaten bijna allen in het nabij gelegen Albanesche gebergte, om aldaar eene betere lucht te genieten. De fransche gezant, de markies Latour-Maubourg, gaat niet naar Napels, zoo als verhaald is, maar de zeebaden te Civita Vecchia gebruiken.

— Niet lang geleden werd in buitenlandsche dagbladen uit Napels gemeld, dat zich aldaar ernstige sporen van onrustige bewegingen hadden geopenbaard, en dat het er in Sicilië nog bedenklijker uitzag. Hoe weinig grond deze geruchten hebben, kan, onder anderen, daaruit blijken, dat de Koning bevolen heeft de afgaande ligting der milite voor dit jaar, door geene nieuwe te vervangen. Hierdoor ontstaat eene vermindering in het actieve leger van 7 tot 8000 man, hetgeen tot eene aanzienlijke bezuiniging, bij het sluiten van het aanstaande financieel jaar, zal leiden, nadat reeds thans het kortelings verschenen overzicht der uitgaven en inkomsten des Staats eene zeer voordeelige uitkomst opleverde. Bovendien heerscht in het geheele Napelsche bestuur eene orde, welke men vroeger niet kende. De onderdanen weten dit wel op waarde te stellen.

FRANKRIJK.

De minister van het openbaar onderwijs heeft aan de prefecten en rectoren reeds vroeger, gelijk bekend is, eene circulaire gezonden om hun gevoelen over verschillende bepalingen van dit ontwerp van wet, eenige maanden geleden betrekkelijk het middelbaar onderwijs ingediend, in te winnen. De minister sprak hun zelfs over de kleine seminarieën en de tweederlei gevoelens te dien opzichte geuit door de commissie, welke met het onderzoek van dit ontwerp van wet, belast was. Deze circulaire aanhalende was men verwonderd, dat de Bisschoppen over punten, die onmiddellijk met de belangen en de toekomst van den godsdienst in aanraking stonden, even als de prefecten en rectoren, niet werden gehoord; thans verneemt men met genoegen, dat de grootzegelbewaarder en minister der eerediensten in der daad aan de Bisschoppen betrekkelijk dit onderwerp geschreven heeft. Zeker dagblad deelt denzelfden mede, en men twijfelt geenszins of de prelaten zullen zich haasten ons hunne wenschen en verlangen over dit onderwerp, hetwelk hun zoo zeer aangaat, open te leggen; dikwerf zijn bij herhaling aanmerkingen over de kleine seminarieën, over de regten der Bisschoppen en de vrijheid, welke men aan die voor de Kerk zoo belangrijke gestichten moet laten, gemaakt. Het zijn alleen de kerkvoogden, die geroepen zijn om dergelijke inrigtingen te besturen en te bewaken, en het gouvernement zal zich overtuigen, dat dit de meest natuurlijke en zekerste weg is. Zie hier den inhoud van den rondgaanden brief:

«Monseigneur. Het ontwerp van wet, aan de kamer der afgevaardigden over het middelbaar onderwijs aangeboden, in de afgehoopene zitting niet ten einde hebbende kunnen worden gebragt, zoo heeft de minister voor het openbaar onderwijs gedacht, dat het voegelijk was om van den tusschentijd, die tot de volgende zitting verstrijken zal, gebruik te maken, ten einde het gevoelen der prefecten en rectoren, zoo over de bepalingen van het ontwerp van wet zelve, als over de door de commissie der kamer voorgestelde amendementen, in te winnen. Alzoo,

zegt de minister, zijn onze belangrijkste wetboeken vervaardigd geworden; alzoo moet een gouvernement, hetwelk verlangt ingelicht te worden en deszelfs daden door een zoo groot mogelijk getal stemmen goedgekeurd te zien, handelen.

»Doch de inlichtingen, welke wij alzoo zonden inwinnen, zouden wezenlijk onvolledig zijn, indien dezelve niet liepen over een onderwerp, waarvan het ontwerp van wet geene melding maakt en hetwelk echter de aandacht der commissie tot zich getrokken heeft. Ik wil spreken over gestichten, toegewijd aan het kerkelijk middelbaar onderwijs.

«Onverminderd de punten, waarover in het ontwerp van wet gesproken wordt, zegt mijn ambtgenoot alsnog, wiens uitdrukkingen ik niet beter doen kan dan te herhalen, «is er een, hetwelk met stilzwijgen wordt voorbijgegaan, doch ten opzichte van hetwelk in het rapport der commissie verzocht wordt, dat men eene partij kieze; het zijn de kleine seminarieën. Men moet het daarheen zien te leiden, dat de kleine seminarieën het belangrijk oogmerk bereiken, waarvoor dezelve zijn ingerigt, en dit is de aanwerving der geestelijkheid, zonder gebruik te maken, van de vrijstellingen der belastingen, die hun is toegestaan, om jonge lieden tot zich te trekken, die zich voor de kerk niet bestemmen, en zulks ten koste van andere gestichten van onderwijs, die van dezelfde voordeelen verstoken zijn. De gevoelens zijn in de commissie over de ten deze te kiezen partij verdeeld geweest. De meerderheid was van gevoelen, dat men alle vrijheid aan de kleine seminarieën moest laten, doch hun de privilegieën ontnemen, welke zij genieten; de minderheid daarentegen heeft vermeend, dat men moest voortgaan om dezelve van de belasting vrij te stellen, onder het nemen van noodige voorzorgen, ten einde voortaan het misbruik, waarover men zich beklagt, voor te komen.

»Het is niet noodig, Monseigneur, u te doen beaffen in hoe verre deze gewigtige vraagstukken het ernstig onderzoek der bisschoppen verdienen; deze bevatten al de belangen van het priesterschap en voor de toekomst zelfs die der kerk van Frankrijk.

»Gij hebt tot beden toe, Monseigneur, niet gewacht om over dit belangrijk onderwerp na te denken. Ik vermeen derhalve dat het u gemakkelijker zal zijn, om mij ten spoedigste het resultaat uwer aanmerkingen mede te deelen. Het is van belang dat ik ten volle ingelicht worde over het verlangen van het episcopaat, en de wezenlijke behoeften van het middelbaar kerkelijk onderwijs. Deze gewigtige belangen hebben sedert langen tijd mijne levendigste bezorgdheid uitgemaakt, en gij kunt verzekerd zijn, dat het gouvernement dezelve in ernstige overweging zal nemen.

»Ik voeg hierbij, Monseigneur, een afschrift van het ontwerp van wet en een afschrift van het rapport en der amendementen van de commissie.

»Ontvang, Mgr., de verzekering mijner hoogachting.

»De Grootzegelbewaarder,
Minister van Justitie en der eerediensten,
P. SAUZET.»

SPANJE.

De revolutionaire beweging is thans door geheel het zuiden van Spanje verspreid, en het bestuur der Koningin-Regentes is reeds genoodzaakt geworden van gestrenge maatregelen, tot demping van den geest des opstands, af te zien. Reeds weet men stellig, dat de stad Cadix met het naburige eiland Leon, voort Ceres, Sevilla en Cordua het voorbeeld van Malaga gevolgd, en, zonder tegenstand of bloedstorting, de staatsregeling van 1812 uitgeroepen hebben. Overal heeft de nationale garde den eersten stap tot het bewerken der omwenteling gedaan; hare officieren stellen zich aan het hoofd der beweging, die alom tot nu toe, onder het aanheffen van den kreet van *leve de koningin*, plaats heeft.

In den laten avond van den 2, is te Madrid een buitengewone courier aangekomen, die aldaar de tijding aangebragt heeft, dat ook te Cadix met veel geestdrift de staatsregeling van 1812 was uitgeroepen. Terstond daarop is de raad van ministers en die van het regentschap bijeengekomen. De eerste vergadering aan het huis van den eersten minister Isturitz, die wijten onopzettelijkheid zijne kamer moest houden, en die, volgens berichten, met eene ontsteking in de hersenen bedreigd werd, in de raadsvergadering is besloten, om de gestrenge besluiten tegen

de opstandelingen van Malaga, die gereed lagen, om den 3 te worden uitgevaardigd, in te trekken, of ten minste, om daartoe het voorstel aan de Koningin-Regentes (welke zich steeds op het luthof te San Ildefonso, en dus op vrij verren afstand van Madrid, bevindt) te doen; om kommissarissen naar de in opstand zijnde gewesten af te zenden, ten einde de voorstanders der staatsregeling van 1812, door overreding, van hun voornemen af te brengen; om soortgelijke bezendingen naar de nog rustige gewesten af te vaardigen; en om 15 of 20,000 man troepen rondom Madrid te vereenigen. Ten gevolge van deze besluiten, is er tegenbevel gezonden aan de troepen, die reeds uit Madrid naar Malaga op marsch waren gegaan, en onder bevel van den brigadier Mendiril stonden. In den ochtend van den 3, zijn deze troepen in de hoofdstad teruggekeerd, en hebben daarbij, zoo als sommige beweren, het revolutionaire lied van *Riego* doen hooren, en kreeten voor de staatsregeling van 1812 aangeheven. Zeker is het, dat den 3 de hoogst mogelijke gisting te Madrid heeft geheerscht, en dat het aldaar, den volgenden dag, tot oproerige tooneelen is gekomen, waarbij bloed is gestort. Over den waren aard dier bewegingen van den 4, heeft men nog geene stellige berigten. Wel zijn er geruchten in omloop, volgens welke dien dag een deel der nationale garde en der bevolking meergemelde staatsregeling had uitgeroepen, en eerst na eenen bloedigen strijd door den bevelhebber der stad, Quesada, bedwongen was. In een over Engeland ontvangen bericht spreekt men er van, dat de eerste minister Isturitz door het woedende volk van Madrid vermoord was. Het Fransche regeringsblad van den 12 deelt omtrent deze gebeurtenissen niets anders mede, dan de volgende regelen, waarin blijkbaar de waarheid bewimpeld wordt:

„Er zijn, in den loop van den 4 Augustus, te Madrid onlusten uitgebarsten. Eenige zamenscholingen hadden zich daar gevormd, die de generaal Quesada heeft doen verstrooijen. Madrid is terstond in staat van beleg verklaard. Den volgenden ochtend was de rust hersteld. De nationale garde van Madrid is denzelfden dag ontbonden, om, in overeenkomst met de wet van 23 Maart 1835, op eenen nieuwen voet te worden zamengesteld.”

Ook is thans een manifest bekend geworden, hetwelk de Koningin-Regentes, onder dagteekening van den 4, uit haar lustslot van San Ildefonso, aan de Spaansche natie heeft gerigt. In dit stuk herinnert die vorstin aan al wat zij voor Spanje gedaan heeft, en vooral ook, dat de eerlang bijeen te komen vergadering der Cortes belast is de grondwet des rijks te herzien. Zij betuigt tevens haar diep leedwezen, dat juist op dit oogenblik de voorstanders der regeringloosheid het hoofd opsteken.

De Fransche gezant te Madrid heeft, naar men wil, reeds voor langen tijd, van zijne regering den last gekregen, om, zoodra de constitutie van 1812 in die hoofdstad zou worden uitgeroepen, dezelve onmiddellijk te verlaten.

— De laatste tijdingen uit Madrid, tot den 6, deelen mede dat de orde in die stad hersteld is. Dezelve blijft in staat van beleg verkeerden, en Quesada oefent er het opperst gezag uit. De officieren der nationale garde hebben geweigerd hunne manschap te ontwapenen, als leverende zulks voor hen te groote gevaren op; zij wilden liever dat de regering zulks zelve deed. Deze heeft daaromtrent nog geen besluit genomen. De vereeniging der Cortes blijft op den 20 bepaald. De markies de Miraflores is tot voorzitter van de kamer der proceres benoemd. Ofschoon de orde voor het oogenblik hersteld is, blijft men voor het vervolg bezorgd. Men wil zelfs nog nadere berigten tot den 9den hebben, welke wederom ongunstiger luiden; dezelve zijn echter nog te onbepaald, om melding te verdienen. In de provincien neemt de overmoed der regeringloozen meer en meer toe, en van alle zyden ontvangt men tijdingen, dat de bevolking zich onafhankelijk verklaart.

BELGIE.

BRUSSEL, den 13 Augustus.

De groote manoeuvres hebben in het kamp van Beverloo een aanvang genomen. De koning is van het kamp te Beverloo teruggekeerd. Naar men wil, zouden, in de volgende week, de koning van Napels en de prins van Salerne aldaar verwacht worden. Van daar zouden zij zich eenige dagen te Brussel ophouden.

— Men spreekt van onderscheidene benoemingen bij het leger. Men gewaagt van die van den graaf de Loo, tot kolonell-kommandant van het regiment guides, en van het wederom in dienst stellen van den generaal van der Meere.

NEDERLANDEN.

's GRAVENHAGE, den 16 Augustus.

Met het schip *Néerlandsch Koning*, is op Java aangebragt eene, voor gouvernements rekening, te Rotterdam gebouwde ijzeren stoomboot, welke binnen kort door eene gelijksoortige zal gevolgd worden.

Deze vaartuigen zullen te Soerabaja worden in elkander gezet en, zeeklaar zijnde, gesteld worden onder het bevel, respectievelijk, van de luitenants der 1ste klasse bij de nederlandsche Marine J. D. Velsberg en E. A. van Vloten, die den bouw der

booten, in de werkplaatsen der *Nederlandsche stoomboot-maatschappij* hebben gadegeslagen, en alzoo in de gelegenheid zijn geweest zich met de zamenstelling derzelve volledig bekend te maken.

Het gouvernements stoomschip *Willem I* is reeds in dienst gesteld.

— Blijkens eene opgave van de in 1835 bij den burgelijke stand te Batavia ingekomen aangiften van geboorten, sterftgevallen en voltrokken huwelijken, zijn in dat jaar geboren 188 kinderen, overleden 431 personen, waaronder 122 militairen en 72 zeevarenden, en gehuwd 43 paren.

— Dezer dagen zijn de plaatselijke besturen, van wege het gewestelijke gouvernement, omtrent de toepassing van litt. b van Zr. Ms. besluit van 5 Julij j. l., ten aanzien der onwettig bestaande godsdienstige vereenigingen, onder anderen, onder rigt, dat het aldaar bepaalde niet anders kan worden opgevat, dan dat, voor zoo ver de personen, op wier adres dat besluit is genomen, of sommige hunner aanhangers, aanvankelijk verlangen mogten, loven het getal van twintig, als bijzondere personen, in eene stille afzondering, binnenshuis, blootelijk tot hunne godsdienstoefening zamen te komen, aan dezelve alsdan daartoe de vergunning kan worden verleend, mits die zamenkomsten in geenrhande opzichten de kenmerken, het aanzien of den vorm hebben van de nitoeffening van eenen eeredienst, zoo als die bij de bestaande kerkgenootschappen plaats vindt, onder het bestuur van personen van erkende kerkelijke hoedanigheid, in ambtsgewaad optredende, of dat daarin de bediening van doop en avondmaal kan geschieden, in één woord, dat het bepaalde, bij litt. b. van het bedoelde besluit, niets meer behelst dan de aanwijzing van eenen weg, langs welken die personen zich kunnen hoeden voor de toepassing van art. 291 van het strafwetboek, en vrijheid kunnen verkrijgen, om aanvankelijk met meerderen tot onderlinge godsdienstige sichten te zamen te komen, zonder daarbij eenigen openlyken kerk- of eere-dienst, of wat als zoodanig zou kunnen worden beschouwd, uit te oefenen; — dat zal worden toegezien, dat de bedoelde stille godsdienst-oefeningen geene aanleiding geven tot ongelegenheid of verstoring van den godsdienst der erkende kerkgenootschappen; — dat, indien de bedoelde bijeenkomsten aanleiding geven tot verstoring der goede orde en openbare rust, of indien tegen de bovenbedoelde voorwaarden der vergunning gehandeld mogt worden, deze vergunning zal worden ingetrokken. Voorts zijn de plaatselijke besturen uitgenoodigd, om te zorgen, dat gemeld koninklijk besluit, in den aangeduiden zin, worde toegepast, en om zich daartoe met de betrokkene regterlijke magt en politie-ambtenaren te verstaan.

Naar men verneemt, heeft de algemeene Synode der nederduitsche hervormde kerk, in hare onlangs gehoudene bijeenkomst, onder anderen den tegenwoordigen toestand dier kerk beschouwd, en gemeend, dat die toestand algemeene bepalingen noodzakelijk maakte ten aanzien van de handelwijze, die gevolgd behoorde te worden omtrent aanzoeken van dezulken, die, van de gevestigde hervormde kerk zich willende afscheiden, roijement uit het lidmaten-boek, of ook voor hunne kinderen uit het doopboek, verlangen. Te dien einde is door de Synode, onder anderen, bepaald, dat geen aanzoek tot afscheiding zal mogen worden aangenomen, ten zij hetzelfde behoorlijk gerigt zij aan den *kerkenraad* of aan den voorzitter des kerkenraads; — dat de *kerkelijke* behandeling van die aanzoeken slechts door den *kerkenraad*, in eene wettige vergadering, zal mogen plaats hebben; — dat in geen geval roijement uit de doop- of lidmaten-boeken zal worden toegestaan; — dat niemand als werkelijk gescheiden zal beschouwd worden, ten zij aan den kerkenraad ten volle gebleken zij, dat zoodanig persoon *vrijwillig* en *duidelijk* verklaard heeft die afscheiding te begeeren; — dat, in geval van zoodanige verklaring, de kerkenraad, alvorens iemand als afgescheiden te beschouwen en aan te teekenen, zich ernstig beraden zal, of er, en, zoo ja, welke middelen te beproeven zijn, om den dwalende te regt te brengen; — en dat in geen geval openbare afkondiging van de namen der afgescheidenen, noch van de afscheiding zelve, zal mogen plaats hebben.

PROVINCIALE STATEN.

Uit het verslag, nopens den staat van de Provincie *Gelderland*, door Gedeputeerde Staten van dat gewest aan de algemeene staten gedaan, ontleenen wij het navolgende:

In 1835 zijn er 5670 jongens en 5310 meisjes, te zamen 11,010 kinderen, geboren. Daaronder waren 516 onechte begrepen. Overleden waren 6093 personen, te weten 3489 van het mannelijke en 3204 van het vrouwelijke geslacht. Op 1 Januarij 1836 beliep de bevolking 333,557 zielen, en was dezelve in 1835, met 4909 toegenomen. Naar buiten zijn verhuisd 4809, terwijl 5358 lieden zich in Gelderland hebben komen vestigen. Gehuwd zijn 2862 paren; 2 huwelijken zijn verbroken. Gelderlands bewoners onderscheiden zich duurzaam door eenen rustigen zin, ondergeschiktheid aan de wetten, liefde voor den Koning en genegeheid tot Hoogstdeszelfs stamhuis. Moelijk wordt het geacht de bedelarij, vooral gedurende den winter, geheel te beletten, uit hoofde van het groot getal der zich daaronder bevindende oude en gebrekkige lieden. De vreemde landloopers worden intusschen aangehouden en over de grenzen gevoerd. In evenredigheid met de bevolking, groeit het getal hulpbehoevenden aan. Zulks is voor vele plaatselijke kassen, die moeten bijspringen, bezwarend, en voor de meer gegoede ingezetenen drukkend. Het getal leden der maatschappij van weldadigheid neemt echter steeds af, en men is in het algemeen minder ge-

negen tot het gebruik maken van hare kolonien, omdat de behoeftigen met mindere kosten in de gemeenten kunnen onderhouden worden. Het ware echter in het welbegrepen belang der diakonien wenschelijk, dat gezonde nooddriftigen, in stede van derzelve luiheid te voeden, derwaarts worden opgezonden, wijl daardoor zeker het getal der zoodanigen zou verminderen, en ligtzinnigen of onbeschaamden van aanspraak op bedeelingen zouden worden teruggehouden. Even gelijk in andere gewesten, hebben ook in Gelderland betreurenswaardige woelingen den vrede der Hervormde Kerk gestoord, en zelfs de tusschenkomst van het burgerlijk gezag noodwendig gemaakt. Eenige voorgangers, die thans algemeen aangenomene leerstukken en instellingen gedeeltelijk verwerpen, en lieden van weinig doorzicht, immers buiten staat, om over ingewikkelde godsdienstige geschillen te oordeelen, in dien stroom medeslepende, veroorzaakten noodlottige scheuringen. Deze zaak echter reeds het onderwerp der zorgen van het algemeen bestuur uitmakende, wilde men hierover niet verder uitweiden. Sommige kerken zijn in goeden, anderen in min gunstigen, enkelen in zeer slechten staat. Onder de laatsten behooren nog steeds de Katholieke te Hulhuizen, te Elden, Lent en Renkum. De Roomsche Katholieke Kerk te Zalt-Bommel dient te worden vergroot. Die te Dieren zal eerlang door een van Zijne Majesteit verkregene subsidie worden verbeterd. Men is voornemens eerlang met de verbetering der Roomsche Katholieke Kerk te Buren aan te vangen. Het aantal scholen belooft in het geheel het getal van 1°. openbare 282, 2°. bijzondere der eerste klasse 10, 3°. en der tweede klasse, 31. Onder deze worden gevonden: *a* kostscholen voor jongens, 2, *b* idem voor meisjes, 2, *c* dag en kostscholen voor jongens, 13, en *d* idem voor meisjes, 12. Het getal leerlingen, hetwelk in het jaargetijde, dat de scholen ten platten lande het meest worden bezocht, van het onderwijs gebruik heeft gemaakt, bedraagt: jongens 22,039, meisjes 16,396; tezamen 38,435. Door de provinciale commissie van onderwijs zijn, na afgenomene examina, afgegeven: acten van *a* schoolonderwijzers van den eersten rang 1, van den tweeden 12, derden 18, van den vierden 21, en *b* schoolhouderessen 9. Er blijven op den duur verzaam 21 onderwijzers-gezelschappen, welke geregeld tot onderlinge oefening te zamen komen. Het Nassausch-Veluwsch Gymnasium te Harderwijk telt reeds 20 leerlingen. De landbouw, waaruit de meeste ingezetenen van dit gewest hunne welvaart moeten putten, is bij voortdoring kwijnende, en er blijft alleen de hoop over, dat de toekomst rijke bronnen moge openen, om het tegenwoordige leed uit te wisschen.

Door stoomsleepbooten zijn in hetzelfde jaar 29 schepen van Nijmegen naar Gorinchem, Rotterdam en het Lobith gevoerd, terwijl 10 beurtlieden, door hetzelfde middel, aan wal zijn gebragt. Op het griftkanaal zijn in 1835 langs Epe 610 schepen gevaren, zijnde 70 minder dan in 1831. De handel in duigen te Zutphen blijft altijd kwijnende. Men herinnert zich steeds met leedwezen, hoe nog voor eenige jaren tot bij de vier millioen stuks daar ter stede werden aangevoerd en weder afgescheept, waaraan thans niet meer te denken valt. De handel in hennep te Dinxperlo neemt af, doordien de russische de prijzen doet dalen. De tapijten-fabriek te Zutphen, tot het einde van 1829 onder de firma Kretschmer en compagnie gedreven, en in het begin van 1-30 onmiddellijk aan de heeren de Bruyn, Wynoelt en Holsboer overgegaan, bevindt zich in eenen bloeienden toestand. In deze fabriek worden allerlei wollen en koeharen tapijten vervaardigd, met wier bearbeiding uit de ruwe grond stoffen, binne de lokalen, tusschen 60 en 70, en buiten dezelve, in hunne woningen, ongeveer 90 personen steeds werkzaam zijn en een ruim bestaan vinden. Door zoo vele handen werden in genielde stad, gedurende de twee laatste jaren, tusschen 35,000 tot 38,000 nederlandsche ponden koehaar, en van 4000 tot 5000 nederlandsche ponden wol, jaarlijks, tot tapijten verwerkt, en voor al dien arbeid duizende guldens loon uitbetaald, hetgeen de vlijt aanspoort en onder de mindere klasse van inwoners welvaart verspreidt. De stoelen-makerijen te Culemborg, wier bepaald getal niet naauwkeurig kan worden opgegeven, doch die aan ruim 800 meuschen het noodige onderhoud verschaffen, beklagen zich zeer over den teruggang der prijzen, toe te schrijven aan den meerderen invoer van vreemd fabrikaat, tegen welke de mededinging niet schijnt uitgehouden te kunnen worden. De koper- en papier-molens op de Veluwe hebben veel werk gehad. Te Apeldoorn, alléén aan de haven, zijn 36,314 riemen ingeladen, waaronder nog niet is begrepen het papier der fabrieken, welke aan de vaart zijn gelegen. De chloorbleekwater-fabriek te Apeldoorn heeft, bij gebrek aan debiet, opgehouden, waardoor het papier niet minder deugdzaam zal wezen. De staat der fabrieken te Nede heeft, sedert den afval van België, en bepaaldelijk met 1832, weder een vrij gunstig aanzien gekregen. Dezelve bestaan voornamelijk in die van pellen of servetgoed, voor welk fabrikaat thans in die gemeente 114 weefgetouwen (waaronder 10 zoogenaamde breedtouwten) in werking zijn. Sinds 1831, bestaat er in Nede eene weefschool van calicots, waarvoor thans 60 getouwen in werking zijn en voor rekening der nederlandsche handelsmaatschappij worden gedreven, komende het gare, waaruit deze stoffen vervaardigd zijn, meerendeels uit Haarlem, werwaarts men de gewevene goederen ook weder verzendt. Eindelijk vindt men in laatstgemelde gemeente nog 110 linnen weefgetouwen, die echter doorgaans niet alle in werking zijn, en waarvan eenige enkel dienen, om het gare van eigen verbouwd vlas, gedurende de winter-avonden, te weven. De twee katoenspinnerijen te Aalten en die te Bredevoort geven aan een vijftigtal personen werk, vindende men ook gelijksortige fabrieken te Winterswijk, terwijl aldaar nog de vervaardiging van calicots aan 100 lieden arbeid verschaft. De bierbrouwerijen gaan aanhoudend terug. De vanderijen verminderen jaarlijks. De zeedijken, onder Elsburg en Oosterwolde, hoezeer hersteld, bevinden zich nog in een zwakken staat, en zouden, bij eenen storm, aan de kracht der golven bezwaarlijk tegenstand kunnen bieden. Ongeacht het drukkende van velerlei rijks-belastingen, blijft echter in deze provincie derzelve aanzuivering zoo tijdig, geregeld en gewillig voortgaan, dat men niet kan nalaten hierin het bewijs op te merken van den goeden geest, welke hare ingezetenen bezielt, en zich te meer bij voorraad mag verblijden over de weldadige uitwerking, die de reeds bestaande, en in 's Konings jongste financiële voordragten toegezegde vermindering van 's rijks opcenten op den welstand van Gelderland hebben moet. Ook de kortelings uitgevaardigde korenwet getuigt van Zijner Majesteits zorgen voor de landbouwende gewesten, onder welke de onze eene eerste plaats bekleedt. Wij wenschen, dat de onderwerpelijke, vooral mede in ons belang daargestelde maatregel het doel zal treffen, en dat in het bijzonder de besturen en ingezetenen, langs de grenzen van het rijk gevestigd, daartoe ijverig zullen medewerken, door, met ter zijde stelling van alle strijdige plaatselijke en bijzondere belangen, welgezind, de moeilijkheden op zich te nemen, welke onafscheidelijk zijn van eene vruchtbare waakzaamheid tegen den aanvoer ter sluis van buitenlandsch graan en van de hiernedernoodwendig in verband staande naauwkeurige en rigtige opneming des inlandschen graanbouws

langs de grenzen, opdat ook de betrokkene landlieden, door de ten algemeenen nutte voorgeschrevene verordeningen, zoo min mogelijk, worden gedrukt. In de grondbelasting is het aandeel van het gewest over 1836 andermaal bepaald op 782,371,07 aan hoofdsom. De geldelijke toestand der meeste landelijke gemeenten blijft ongunstig, en in bijna allen zijn de personele omslagen drukkende. Het kontingent der provincie in de nationale militie is op 1962 manschappen vastgesteld, die, met 9 van vorige tijdperken, met bereidwilligheid aan hunne oproeping hebben voldaan. Er zijn, in 1835, 7115 vaccinaties verrigt, waaronder 6101 gratis. Gedeputeerde staten eindigen hun verslag aldus: "Bovenstaand overzigt van het afgelopen jaar zal, zoo wij vertrouwen, ten minste eenige blijken van onze pogingen, tot Gelderlands welzijn aangewend, opleveren. Wel verre van alles te hebben kunnen verrigten, wat heilzaam en wenschelijk ware geweest, vermogten wij slechts zoo veel nut te stichten, als door den loop der omstandigheden en de beperkte provinciale geldmiddelen werd vergund. Dat de tegenwoordige raadplegingen met U Ed. Groot Achtbaren, over de belangen onzer ingezetenen, uitkomsten opleveren mogen, welke met grond verwacht worden van eene vergadering, wakende voor de welvaart van een gewest, dat wij verder aanbevelen in de hooge bescherming der Voorzienigheid, die den loop der wereldsche gebeurtenissen regelt."

STATISTIEK.

OVER DEN AANVAS DER FRANSCHE KRIJGSMAGT.

Gedurende een tijdvak van twee eeuwen, heeft de Fransche krijgsmagt trapsgewijze, doch vooral sedert het laatst der vorige eeuw, eene verbazende vermeerdering ondergaan. Niet ongevallig zal het welligt voorkomen, hiervan een vergelijkend tafereel onder het oog te hebben:

Van het jaar 1600 tot in 1609, ten tijde van Hendrik IV, bestond de landmagt slechts uit 4100 man voetvolk, 2637 man ruitery, omtrent 5000 oude soldaten, die zich in de garnizoens-plaatsen bevonden, makende te zamen het gering getal uit van 9737 man. Kortens tijd daarna, vermeerderde de koning zijn leger zoodanig, dat hetzelfde in 1610, bij zijn overlijden, 50,000 man sterk was. Eerst in 1620, begon Lodewijk XIII jaarlijks zijne krijgsmagt te vermeerderen. Hij had, in 1635, vijf legers op de been, welke te zamen omtrent 100,000 man, waaronder 18,000 man ruitery, zullen geteld hebben. Na den vrede der Pyreneën, welke in 1660 werd gesloten, behield Lodewijk XIV, 123,000 man troepen in dienst. In 1668 had hij 131,000 man. In 1672 bragt hij zijn leger tot op 176,000 man. Gedurende den Spaanschen successie-oorlog had hij 392,000 man onder de wapenen, doch na zijn overlijden, bij den vrede, ten tijde van het regentschap, werd het leger tot op 135,000 man verminderd.

In 1752, onder de regering van Lodewijk XV, bestond het leger uit 170,000 man; en weldra werd hetzelfde tot op 203,000 man gebragt. Gedurende den oorlog van 1741, had Frankrijk 400,000 man troepen op de been. Na den vrede van 1762, behield de koning nog 159,000 man in dienst; zijnde hieronder 27,000 man ruitery begrepen.

Onder de regering van Lodewijk XVI, werd de krijgsmagt van 128,000 tot op 147,000 man gebragt. Toen de omwenteling aanbak, beliep het gansche leger niet meerder dan 155,000 man.

In 1790 bedroeg het leger slechts 123,984 man. In 1791 werd hetzelfde tot op 146,000 gebragt. Bij den aanvang des jaars 1792 was het minder sterk, en bestond het uit 138,000 man, doch op het einde van datzelfde jaar, werd hetzelfde tot op 220,000 man vermeerderd. Bij de intrede van het jaar 1793, bestond de Fransche krijgsmagt uit 223,000, en op het laatst deszelfden jaars uit het zoo veel aanzienlijker getal van 628,670 man. Met het begin van het jaar 1794 was het Fransche leger 690,132, en met het einde van dat jaar, 752,474 man sterk. In 1795 was de Fransche krijgsmagt uit 594,227, in 1796 uit 422,502, in 1797 uit 396,016, in 1798 uit 294,495, in 1799 uit 469,665, in 1800 uit 414,732, in 1801 uit 599,713, in 1802 uit 340,318 en in 1804 uit 414,012 man, zamengesteld.

Bij de opening van den veldtocht van 1803, werd de Fransche landmagt op 600,000 man troepen geschat.

De onophoudelijke oorlogen, welke Napoleon sedert voerde, en de bezetting van vele veroverde landen, maakten een stelsel van wapening noodzakelijk, hoedanig vroeger nog nooit was voorgekomen, en waardoor geregeld van 6 tot 800,000 Franschen over de geheele uitgestrektheid van het keizerrijk, of deszelfs aanhoorigheden, behalve de magt der bondgenooten, op de been waren. Nadat aan die wapening, bij den kamp van Waterloo, eene laatste ontwikkeling in zulk eene mate gegeven was, werd onder de restauratie, de Fransche krijgsmagt tot op hoogstens 230,000 man teruggevoerd.

Na de jongste omwenteling van 1830, was het nieuwe bewind, als middel van voorzorg, dadelijk op eene vermeerdering van magt bedacht, en buitendien had hetzelfde die ook noodig, voor verschillende krijgsondernemingen, welke hetzelfde heeft volvoerd. De werkelijke staat der landmagt werd, in den militairen almanak voor 1832, opgegeven tot 314,200 man. Naar een ander bericht, bedroeg zij 412,250 man, te weten: 276,000 man voetvolk, 54,000 ruitery, 56,000 artillerie, het corps der genie 8000, trein 4500, veteranen 14,000, gendarmerie 16,000 en generale staf 4020 man, en, op den kleinen voet van oorlog, moet het leger 300,000 man sterk zijn. Ook bestaat er eene burgermagt of nationale garde, waarvan het mobiele deel bestemd is, om in oorlogstijd te gelijk met de linietroepen te ageren. De zeemagt zal uit 300 zeilen, met 30 tot 35,000 koppen bemand, bestaan.

DON CARLOS.

Het navolgende besluit door don Carlos genomen, onder dagteekening van den 17 Julij, zal waarschijnlijk aan vele lieden bespottelijk voorkomen; vele zullen hem van domme streken of van capucinade beschuldigen, zoo als men het wel wil noemen. Wat ons aangaat, zegt *l'Ami de la religion*, waaruit wij dit ontleenen, wij verklaren openlijk onze hoogachting voor een Vorst, die in eene dergelijke gesteldheid, en te midden van zoo vele bekommelingen en zorgen, bezorgdheid heeft voor al wat tot verheerlijking van God en tegen de beledigingen, den godsdienst aangedaan, kan verstrekken. Dusdanige gevoelens maken een contrast met die gedachten uit, welke thans het Gouvernement van Madrid bezig houden. Daar worden de bisschoppen verbannen, men vernietigt de kerken en kloosters, laat straffeloos de religieuzen vermoorden, men maakt zich van heilige zaken meester, die vroeger door edelmoedige Christenen tot godvruchtig gebruik gegeven waren; men beledigt den godsdienst in geschriften en laat zulks toe. Wat er van zij, zie hier het decreet van don Carlos:

«De ijver, die den Koning onzen Heer voor de heilige zaak van den godsdienst bezielt, welke die van zijnen troon en der monarchie is, kan niet zonder onverschilligheid zien hoe veel de goddeloosheid bijdraagt, om het zede-bederf te verspreiden. De invloed der revolutionaire beginselen, die in Spanje en in de geheele wereld zoo vele rampen heeft veroorzaakt, heeft sedert de laatste jaren der vorige eeuw de goddeloosheid algemeen gemaakt, de zedelooste en godlasterendste uitdrukkingen tot de grootste onbeschaamdheid geleid, uitdrukkingen, die de opvoeding alleen tot een minder bedorven tijdperk moest verbannen. Om aan die ramp zoo veel mogelijk paal en perk te stellen, die ongevoelig tot het zede-bederf en de misdaad leidt en daaraan gewoon maakt, zullen de navolgende bepalingen worden afgekondigd:

«Hoezeer de blijken van zedelijkheid dier getrouwe provincien niet minder prijzenswaardig zijn, dan die van hunne opregtheid en moed, wordt de maatschappij echter door de verslaauwing en losbandigheid, die uit den staat van oorlog en de voorbeelden, welke eene dergelijke gesteldheid doet geboren worden, voortvloeiend, moeilijk verdedigd, en geven aanleiding, onder eenige personen, tot het menigvuldig bezigen van slechte woorden, verwenschingen en godslasteringen, die aan onze pligten jegens onzen heiligen godsdienst en de godsvrucht onzer voorvaderen doen vergeten. Derhalve, ten gevolge zijner vaderlijke bezorgdheid, van den oorsprong af, den voortgang van zulk eene groote wanorde willende tegenhouden, en de jeugd voor de besmetting van zulk een verderfelijk en gevaarvol voorbeeld behoeden, heeft Z. M. goedgevonden te bevelen, dat, bij ontvangst van deze circulaire, de autoriteiten van alle rangen herinneren aan de nakoming van hetgeen te dien aanzien door de wetten en koninklijke ordonnantiën, in werking zijnde, is daargesteld, welke stiptelijk zonder de minste aarseling en onder de strikste verantwoordelijkheid van hen, die met de uitvoering belast zijn, zullen moeten worden nagekomen.

Z. M. beveelt dat eene verdubbeling van ijver van de zijde der parochie-pastors en der bataillons kappellanen ten opzichte van dit punt zijnen vorstelijken wil zal vervullen. Hoogstdezelve verlangt bovendien dat de Corregidors en de Alcades der burgten en dorpen voor het tegenwoordige, met alle bescheidenheid en voorzigtigheid, elk bekend persoon, die de schandelijke gewoonte heeft om zedeloze woorden, godslasteringen uit te spreken, welke eene ergernis aan wie ook veroorzaken, te waarschuwen en, in geval van herhaling, al de gestrengheid der wetten op hen toe te passen.»

Villafranca, 17 Julij 1836.

KLOOSTERS IN ZWITSERLAND.

Sedert vele maanden worden in sommige kantons van Zwitserland de kloosters verontrust; leken zijn tot administrateurs aangesteld geworden, die de goederen beheerden, de inkomsten invorderden en daarover naar welgevalven beschikten. In de abdij van Muri zijn zelfs de religieuzen verplicht geweest hun klooster te verlaten en hunne plaatsen af te staan aan diegenen welke hun kwelden en op duizenderlei wijze vernederden. Mgr. de Aarbisschop van Carthago, nuntius in Zwitserland, verzette zich er tegen, doch kon niets gewinnen. In drie kantons werd het met geweld innemen der kloosters bekrachtigd. Het kanton Zurich, geheel Protestantsch, heeft de hand op de goederen der abdij van Rhynaw, op deszelfs grondgebied, gelegd. Thurgau heeft leken tot administrateurs naar de collegiale kerk van Bisschoffzell, naar de abdij van Rhyuaw en het Karthuyzers-klooster van Ittingen, enz., gezonden. In dit kanton bevinden zich de meeste kloosters; men telt er twee abdijen, Richenau en Rhynaw, en nog zeven andere. Dit kanton bestaat uit gemengde geloofsbelijdenissen, doch de Protestanten zijn het talrijkste, hebben gevolgelijk meer invloed, en zij zijn het waarschijnlijk die bovenstaanden maatregel aangenomen hebben. Aargau kon met deszelfs vijandige gesteldheid, welke het sedert langen tijd aan den dag heeft getoond, niet achterwege blijven om de gelegenheid te haat te nemen, zich tegen de klooster te verklaren, en het schijnt zelfs dat dit kanton het voorbeeld aan andere gegeven heeft.

Rotterdam, den 8 Augustus 1856.

Aan de Redactie.

Men kan dood en tevens welvarend zijn, hoorde ik onlangs iemand op eenen boertigen toon zeggen. Hoe zult gij zulks begrijpen. Dit is eene magtspreuk zult gij zeggen; volstrekt niet; het is eene ware gebeurtenis, die ik met mijne eigene oogen gezien heb en, ware ik schrijver van de *Vaderlandsche Geschiedenis*, zou ik zulks, al was het slechts bij eene noot, aantekenen.

Een ieder weet dat Mr. C. Asser dood en *Nathan Rothschild* onverwachts overleden is. Nu, men mag hopen dat zij beide ten hemel zullen gevaren en in vader Abrahams schoot opgenomen zijn, om elkander aldaar te begroeten. Mijn voornemen is niet om gelijkenissen te maken, maar om alleen te spreken over wijlen *Nathan Rothschild*, dien armen duivel, die zoo onverwacht te Frankfort is gestorven, wiens verlies hij velen zal ondervonden worden; dien braven, eerlijken man, heb ik alhier *varend* zien transportereren met eene overheerlijke schoone en *welvarende* stoomboot van Frankfort naar Londen, alwaar hij volgeend zijn verlangen moet begraven worden.

Stille aanschouwer zijnde, hoorde ik verhalen dat dit laatste varen van *Nathan* met den stoom en het overbrengen van zijn stoffelijk overblijfsel niet minder dan 40,000 gulden moest kosten. Nu dit kon er ook wel op overschieten, want, volgens een duitsch dagblad, zou zijn bijzonder fortuin 50 millioen gulden bedragen. Ik hoorde zelfs een jood zeggen, dat *Nathan* niet verdiensten had, dan al de grootste financiers en staatsmannen der wereld.

Ik begreep den man niet, doch ik nam het hem ook niet kwalijk, want ik wist dat hij veel geld verdiend, en vele Vorsten der aarde nog al eens uit den brand gered had, en toen kwam het denkbeeld bij mij op, dat ik liever in het bezit der doorkist met *Nathan* zou geweest zijn, dan van al het overschot dier groote mannen, die uitstekende diensten bewijzen; dan had ik nog kans daarmede fortuin te maken, want die kist zou bij zijne familie nog al wat geldswaarde hebben, en dan kon ik mijne belastingen betalen, die mij nu zoo zeer nijpen en in de grootste verlegenheid brengen.

Indien gij vermeent deze regelen eene plaats in uw geacht dagblad waardig te zijn, dan verwacht ik dezelve bij gelegenheid te lezen.

Een die veel van geld houdt.

BEKENDMAKINGEN.

De Notaris VAN WOELDEREN zal door zijn principaal, op Donderdag den 1 September 1856, des voormiddags ten 11 ure, ten huize en herberge van L. van der Aa te Veghel, in het openbaar, voor den tijd van 5 of 10 jaren, verhuren:

1. Een P A A R D E N - O L I J M O L E N met annex H U I Z I N G en S T A L te Veghel, in de Molenstraat, en daarbij in gebruik zijnde B O U W en W E L L A N D E N.
2. Eene zeer goed ter nering staande H U I Z I N G E te Veghel, in die straat in gebruik bij *Ant. Verbeek*. Beide te aanvaarden met Pinkstereu 1857. Te bevragen bij I. A. van Dooven, te Veghel.

- *.* Een G E H U W D P E R S O O N zonder Kinderen, van goed Gedrag en fatsoenlijke Familie, zag zich gaarne spoedig geplaatst, tegen een behoorlijk Salaris, in eene B R O U W E R I J in eene der Steden van H O L L A N D, U T R E C H T of G E L D E R L A N D, als M E E S T E R- of T W E E D E K N E C H T, zich kunnende beroemen het brouwen van B R U I N en W I T B I E R G R O N D I G te V E R S T A A N en niet onkundig in het G E R S T E zijnde.

Iemand hierop reflecterende adressere zich met franko Brieven bij de G E B R O E D E R S L A N G E N H U Y - S E N te 's Bosch, onder de Letters P. H.

BEURSPRIJZEN.

Parijs, den 13: 5 pCt. 108,90; 3 pCt. 80,05; Spanje Ardoins 31½. Londen, den 13: 3 pCt. gecons. 91 à ¼; Nederl. 2½ pCt. 55½; Dito 5 pCt. 104½; Spanje (1822), 32½; Portugal 76.

Antwerpen, Zondag den 4 Augustus. Op ½ pCt. hooger van Parijs en het tegen aller verwachting betere merk van Londen van vrijdag, waren ook hier Ardoins zeer willig. De Contramineurs haastten zich hunne stukken weder in te koop en Ardoins stegen in weinig oogenblikken van 31½ tot 32½. Naauwelijks hielden echter de inkoop op, of men daalde weder tot 31½, gelijk men g. en 32 p. blijft. Er schijnen geene latere tijdingen uit Spanje bekend te zijn geworden. Den 15 stonden de Ardoins 32½ à ¼.

Amsterdam, den 15 Augustus. In onze binnenlandsche fondsen blijft de handel lusteloos en geen der verschillende soorten heeft zich geheel of deszelfs laatst vorig standpunt kunnen souteneren.

Russische en Oostenrijksche fondsen prijshoudend; Zuid-Amerikaansche, ten gevolge van het verlaagde merk van jl. vrijdag van Londen, gevoelig flauwer.